

Nr 85

Utlåtande i anledning av motioner om kontrollen av giftrester i frukt och grönsaker m. m.

Andra lagutskottet har behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I:400 av herr *Hübinette* och II:589 av herr *Nilsson* i Bästekille och fru *Sundberg*.

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till årets höstriksdag om sådan effektivisering av kontrollen av giftrester i frukt och grönsaker m. m. att risken för att importerade produkter innehåller högre resttoleranser av olika gifter än de svenska elimineras».

Utskottet har i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionerna från statens institut för folkhälsan.

Motionerna

I motionerna framhålles att färsk frukt och färska grönsaker importeras till Sverige året runt från länder, som ligger i klimatzoner där skörden är mer utsatt för skadedjur och växtsjukdomar än här. Ökad användning av kemiska bekämpningsmedel kan förväntas i dessa länder. Motionärerna anser att samma resttoleranser i fråga om bekämpningsmedel skall gälla för importerade som för svenska produkter. De framhåller att kontrollen skall vara så effektiv att man inte riskerar att importerade grönsaker och frukter har betydande större rester av bekämpningsmedel än de svenska produkterna. I motionerna hänvisas till att en undersökning av bekämpningsmedelsrester i frukt och grönsaker, utförd vid statens växtskyddsanstalt under åren 1964—1968, visade att 2,1 % av de svenska proven och 13,8 % av de importerade innehöll påvisbara rester av organiska fosforföreningar. Antalet analyserade prov var 1 199 för de svenska produkterna och 1 197 för de importerade. De nämner emellertid också att en liknande undersökning, utförd vid statens institut för folkhälsan under åren 1964—1967, av 2 200 prov på DDT, aldrin, dieldrin m. fl. klorerade insektsmedel inte visade någon skillnad mellan svenskodlade och importerade produkter.

Motionärerna anser att fler stickprovsanalyser bör utföras vid import för att garantierna mot införande av frukt och grönsaker med för höga halter av bekämpningsmedelsrester skall bli tillfredsställande. De anser

också att tillräckliga resurser beträffande såväl personal som apparatur bör ställas till förfogande.

Gällande bestämmelser

Som en allmän regel för livsmedels beskaffenhet gäller enligt 3 och 7 §§ i 1951 års *livsmedelsstadga* att livsmedel inte får kunna antas vara skadliga att förtära eller eljest otjänliga till människoföda. För att trygga livsmedelshygienen har det ansetts påkallat att komplettera denna huvudregel med speciella föreskrifter om förekomsten i livsmedel av olika varor och ämnen som inte är egentliga livsmedel och som endast i begränsad utsträckning eller inte alls bör få finnas i livsmedel. Det främsta exemplet härpå är bestämmelserna i 4 och 5 §§ om livsmedelstillsatser samt de särskilda föreskrifterna om vitaminisering. Ett annat exempel är maximeringen av bekämpningsmedelsrester i livsmedel enligt 7 § 3 mom. Enligt denna föreskrift ankommer det på kommerskollegium att fastställa den högsta kvarvarande rest av bekämpningsmedel som får förekomma i livsmedel, vilka saluhålles eller överlämnas till annan. Kommerskollegium har den 28 november 1966 utfärdat en särskild kungörelse angående högsta kvarvarande rest av aldrin, dieldrin, DDT, etion, lindan och paration på färsk frukt, färska bär och grönsaker samt rotfrukter. Något uttryckligt förbud mot att saluhålla livsmedel med bekämpningsmedelsrester, vars mängd överstiger den fastställda resttoleransen, föreskrivs inte i livsmedelsstadgan.

Vid tillkomsten av bestämmelsen i 7 § 3 mom. framhölls svårigheterna att kontrollera mängden bekämpningsmedel på grönsaker och frukt, särskilt när det gällde importerade varor. Riksdagen (se 2LU 1962:43) framhöll att uppmärksamheten i fråga om bekämpningsmedelsrester inte bara fick ägnas växter och frukter som avsiktligt behandlats med bekämpningsmedel. Det fanns många andra fall där bekämpningsmedel i samband med behandlingen av vissa varor helt oavsiktligt kunde spridas till andra livsmedelsprodukter.

Den offentliga livsmedelskontrollen ankommer på det centrala planet enligt 86 § i huvudsak på veterinärstyrelsen, som skall utöva tillsyn över livsmedelsstadgans efterlevnad samt lämna råd och upplysningar, m. m. En betydelsefull del av den direkta livsmedelskontrollen på det centrala planet ankommer också enligt samma § på statens institut för folkhälsan, som skall utföra systematiska undersökningar av olika livsmedel som förekommer i handeln. Dessutom skall institutet meddela anvisningar för provtagning och undersökning av livsmedelsprov vid andra laboratorier. Bortsett från vitaminundersökningar, som utförs vid institutets vitaminavdelning, försiggår livsmedelskontrollen vid institutets födoämneshygieniska avdelning. Vid denna handlägger en sektion speciellt frågor angående före-

komst av bekämpningsmedel, kvicksilver m. m. i livsmedel. På det regionala planet har länsstyrelsen enligt 87 § att med biträde av länsläkaren och länsveterinären vaka över att bl. a. kommuner och hälsovårdsnämnder fullgör sina åligganden i fråga om livsmedelskontrollen. Själv utövar länsstyrelsen ingen direkt kontroll. På det lokala planet slutligen utövas livsmedelskontrollen enligt 88 § av hälsovårdsnämnderna. I denna verksamhet ingår bl. a. provtagningar för laboratorieundersökningar av livsmedel och råvaror.

För import av livsmedel finns särskilda kontrollföreskrifter beträffande köttvaror och margarinvaror samt vissa ägg- och mjölkprodukter. Några motsvarande regler om en systematisk hygienkontroll i samband med import av vegetabilier finns däremot inte. Ett fåtal större hälsovårdsnämnder har emellertid låtit en importkontroll av sistnämnda varuslag i viss utsträckning ingå som ett led i den rutinmässiga livsmedelskontrollen. I andra fall kommer dessa livsmedel, oberedda eller beredda, in under den offentliga livsmedelskontrollen först ute i detaljistledet vid hälsovårdsnämndernas eller folkhälsoinstitutets undersökningar. Visar det sig då att en vara är skadlig, är det förenat med betydande svårigheter att snabbt stoppa den vidare försäljningen av det importparti varan tillhör. Det bör dock i sammanhanget nämnas att tullmyndigheten enligt 100 § 1 mom. skall underrätta hälsovårdsnämnden på orten, om det finns skäl anta att ett livsmedel som importeras är av beskaffenhet att böra föranleda nämndens ingripande. Finner tullmyndigheten det uppenbart att varan bör omhändertagas av hälsovårdsnämnden, skall varan kvarhållas i tullen i avvaktan på nämndens beslut.

Livsmedelsstadgekommitténs förslag

Den år 1963 tillkallade livsmedelsstadgekommittén (LSK) har avgivit ett i mars 1970 dagtecknat betänkande »Ny livsmedelsstadga m. m.» (SOU 1970:6, 7). I betänkandet lägger kommittén fram förslag till en ramförfattning i livsmedelsfrågor — en ny livsmedelsstadga — och till en tillämpningskungörelse. Vidare föreslår kommittén att ett särskilt statligt centralorgan, livsmedelsstyrelsen, skall inrättas.

Enligt den nya livsmedelsstadgan skall livsmedelsstyrelsen fastställa den högsta halt av visst bekämpningsmedel som får förekomma i eller på livsmedel. Om den finner det påkallat ur allmän hälsosynpunkt eller av andra särskilda skäl att visst annat främmande ämne än bekämpningsmedel inte förekommer i eller på livsmedel utöver viss halt, skall livsmedelsstyrelsen föreskriva sådan begränsning. Härigenom kommer alla slags ämnen som avsiktligt eller oavsiktligt kan förekomma i livsmedel att bevakas genom livsmedelslagstiftningen. Vara som håller högre halt av bekämpningsmedel och andra främmande ämnen än vad som föreskrivits får inte saluhållas.

Den offentliga livsmedelskontrollen föreslås intensifierad samtidigt som resurserna för kontrollmyndigheterna på det centrala, regionala och lokala planet förstärks. Kommitténs förslag innefattar bl. a. att varje företagare som sysslar med livsmedelshandtering åläggs att anordna en obligatorisk egentillsyn av verksamheten vid sitt företag. En sådan egentillsyn bör vid verksamhet med rotfrukter, bär, frukt och grönsaker, som inte undergår någon vidare beredning, kunna begränsas till en övervakning av att förvaringsutrymmena håller rätt temperatur samt en noggrann övervakning av att varorna inte håller alltför hög halt av bekämpningsmedel. Intensifiering av den offentliga livsmedelskontrollen föreslås bl. a. ske genom ökade provtagningar och undersökningar. Riktlinjerna för och ledningen av en sådan systematisk kontrollverksamhet bör handhas av livsmedelsstyrelsen i samråd med statens institut för folkhälsan, som alltjämt föreslås vara centralt livsmedelslaboratorium. Provtagningar och undersökningar bör i första hand inriktas på vissa märkesvaror, som förekommer i större delen av landet, och på livsmedel beträffande vilka hygieniska risker visat sig eller särskilt mistänkes. Vidare skall speciell uppmärksamhet ägnas åt kontrollen av importerade livsmedel (betänkandet s. 327). För att kunna genomföra denna systematiska kontrollverksamhet måste livsmedelsstyrelsen, utöver de särskilda laboratorier som folkhälsoinstitutet föreslås förfoga över, också få tillgång till ett system av s. k. anvisningslaboratorier.

Förslagen om en skärpt och vidgad övervakning på livsmedelsområdet gör det enligt kommittén nödvändigt att den offentliga kontrollen får ökade personella och ekonomiska resurser för sin verksamhet. För folkhälsoinstitutets del föreslår kommittén bl. a. en 50-procentig utökning av kontrollpersonalen på den födoämneshygieniska avdelningen och nära nog en fördubbling av resurserna för kontrollen av vitaminer och andra berikningsmedel. Kommittén förutsätter att upprustning av institutet i fråga om lokaler och apparatur också skall komma till stånd.

Livsmedelsstadgekommitténs betänkande har remissbehandlats och är för närvarande föremål för överväganden inom Kungl. Maj:ts kansli.

Remissyttrandet

Statens institut för folkhälsan framhåller att importen av vegetabiliska livsmedel motsvarar ungefär en tredjedel av den totala konsumtionen i landet. Då antalet prov i den av motionärerna nämnda undersökningen om fosforföreningar var lika stort i det importerade som i det svenska materialet, har kontrollen procentuellt sett varit intensivare i fråga om importprodukterna. Institutet bekräftar att fler utländska prov innehöll rester av fosforföreningar än svenska prov men betonar att dessa i alla fall utom tre låg under de svenska resttoleransvärdena.

Institutet framhåller att användningen av fosforpesticider och klorpesticider kan väntas öka och att kontrollen därför bör intensifieras i fråga om såväl inhemska som importerade frukter och grönsaker. Institutet finner det angeläget att tillräckliga personalresurser finns disponibla för detta ändamål.

Utskottet

Enligt 1951 års livsmedelsstadga ankommer det på kommerskollegium att fastställa den högsta kvarvarande rest av bekämpningsmedel som får förekomma i livsmedel som saluhålles eller överlämnas till annan. Kommerskollegium har i november 1966 utfärdat en särskild kungörelse i ämnet som har avseende på färsk frukt, färska bär och grönsaker samt rotfrukter. Den allmänna kontrollen av att bl. a. dessa grundläggande krav på livsmedels beskaffenhet iakttages utövas i första hand av de lokala hälsovårdsnämnderna. Därutöver har länsstyrelserna samt veterinärstyrelsen och statens institut för folkhälsan tillsynsuppgifter av mera generell karaktär.

I förevarande motioner hänvisas till att en undersökning av bekämpningsmedelsrester i frukt och grönsaker, utförd vid statens växtskyddsanstalt under åren 1964—1968, visat att importerade vegetabilier innehåller påvisbara rester av bekämpningsmedel i betydligt större utsträckning än svenskodlade produkter. Med utgångspunkt härifrån yrkas att kontrollen av importerade vegetabilier effektiviseras, så att risken för att sådana produkter innehåller större rester av bekämpningsmedel än svenska vegetabilier elimineras.

Den år 1963 tillkallade livsmedelsstadgekommittén har i mars i år lagt fram förslag till ny livsmedelslagstiftning. I förslaget behandlas problemet med kvarvarande rest av bekämpningsmedel i eller på livsmedel. Den offentliga livsmedelskontrollen föreslås intensifierad bl. a. genom ökat antal provtagningar och undersökningar. Speciell uppmärksamhet skall ägnas kontrollen av importerade livsmedel. Resurserna för kontrollmyndigheterna på det centrala, regionala och lokala planet föreslås samtidigt förstärkta.

Ett genomförande av livsmedelsstadgekommitténs förslag kommer att i allt väsentligt tillgodose det krav som framförs i motionerna. Förslaget, som varit föremål för en omfattande remissbehandling, bearbetas för närvarande i Kungl. Maj:ts kansli. I avvaktan på resultatet av detta arbete saknas anledning för riksdagen att ta något initiativ i anledning av motionerna. Utskottet får därför hemställa,

att motionerna I: 400 och II: 589 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 24 november 1970

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Strand (s), fru Hamrin-Thorell (fp),
herrar Dahlberg (s)*, Österdahl (fp), Högström (s), Andreasson (cp),
Ivar Andersson (s) och Blomquist (m);

från andra kammaren: fröken Sandell (s), herr Gustavsson i Alvesta
(cp), fröken Wetterström (m)*, fru Skantz (s), herrar Nilsson i Kalmar
(s), Aldén (s), fru Fränkel (fp) och fru Håvik (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.